

HIZKUNTZA ANIZTASUNA ETA ELKARBIZITZA

Nekane Larrañaga

Euskal Herriko Unibertsitatea

Helbide elektronikoa: nekane.larranaga@ehu.es

1. HIZKUNTZAK GALZORIAN

Munduko hizkuntza dibertsitatea, planetaren dibertsitate naturalarekin parekatu daitekeen altxorra da. Baina aberastasun hau ahulezian aurkitzen da. Hizkuntzen desagertzen prozesua XXI. Mendean azkartu egin baita, eta erritmo bizian gainera. "Ethnologue" (14. edizioa).

UNESCOren *Endangered Languages* izeneko txostenaren arabera, hizkuntza ugari dira galtzeko arriskuan edo mehatxupean aurkitzen diren munduko hizkuntzak, eta zerrenda gorri horretan agertzen da euskara (Euromosaic). Euskarak hiztun gutxi ditu, milioi bat azpitik eta hezkuntza sisteman irakasten bada ere, eskoletan ikasten duten gazte denek, ez dute erabiltzen hizkuntza hau bere giza harremanetan.

Euskararen ezagutza eta erabileraren arteko errealitate hau agertzen dute, Eusko Jaurlaritzak, nahiz beste zenbait erakundek, egin izan dituzten hainbat ikerketek, horien artean IV Mapa Soziolingüistikoak, 2006ko erroldako datuetan oinarritzen denak.

Arazo honen inguruan kokatu nuen neure tesi lana ere (Larrañaga N. 1996) eta hartarako, 13-14 urteko gaztetxoek artean egindako datu bilketan, joera hauxe ikusi genuen; eskolan ikasitako gazte guztiak ez dira euskara erabiltzen dutenak ondoren beren gizarte bizitzan.

1.1. Jatorrizko hizkuntza izanik, bere lurralde bakarrean biziraupena arriskuan duen hizkuntza

Jatorrizko hizkuntza izanik, bere lurraldean bizirik irauteko aukerak auzitan dituen hizkuntza da gure euskara. Nahiz eta errekonozimendu ofiziala eta babes politikoa ezagutzen duen —EAEko lurraldean— ez du ziurtaturik bere jarraipena; eskoletan hizkuntza hau ikasteko aukera ugariak eskaini dira azken urteetan, hala ere, gaur egun gazte diren guztiek ez dute bere egin hizkuntza hau. Eguneroko gizarte bizitzan, euskarak, Espainiako hizkuntza nazionalaren nagusitasuna du aurrez aurre, eta nazioarteko beste hizkuntza indartsuekin batera bizi beharra dauka teknologia berrien aro globalizatu berrian. Errealitate honek zaildu egiten du bere biziraupena.

Euskaraz bizi nahi dugunok, ez badugu nahi bereizita edo isolatuta bizitzerik, beste hizkuntza bat erabiltzen duten hiztunekin elkarbizitza bat eraiki beharra dugu. Euskaraz bizi nahi dugunok, bai gaztelania nahiz beste hizkuntzak ezagutuz bizi behar dugu. Beste hizkuntzekin partekatuz, gure hizkuntzaren izaera. Gure euskaldun izateko nahiak, ez du inor behartu behar; bakoitzak erabaki dezala zein hizkuntzatan bizi nahi duen. Baina, jarrera berdina eskatzen diegu, hizkuntza nagusiko hiztunei, geurearekiko. Jarrera hau, guztiok mantendu ezkerro, izaera ezberdinak errespetatzen dira eta ez da inor ukatzen.

Hizkuntza ezberdinen elkarbizitzak, batzuei eta besteei konpromesu, ardura edo betebeharrak batzuek sortzen dizkigu. Euskal hiztun batek ere badu konpromesua erdararekiko, konpromesu berdina eskatzen zaio erdal hiztun bati euskararekiko ere. Nere eskubideak bestearentzat betebeharra sortzen du eta alderantziz. Batak bestearen hizkuntza ezagutu beharra sortzen digu honek, kasu horretan lortuko baita, bakoitzak bere borondatez erabakitako izan nahia errespetatzea.

Elebitasunaren ordez, elebakartasunaren aukera egiten duena da bere hizkuntza berdina hitz egiten duten hiztunek osatutako barrutia edo ingurunea sortu edo mantendu nahi duena. Baina gure helburua elebitasuna da, hemengo bi hizkuntza ezberdinak partekatu nahi ditugu, bi hizkuntzak gu guztion hizkuntza izatea nahi dugu.

Eta azkenik, gaur egungo gizarte modernoan bizi nahi dugu euskaraz; ez dugu nahi antzinatasunean edo bizimodu tradizionalan egin gure bizitza. Gure hizkuntzak gaurko gizarte modernoan bizi nahi badu, beste hizkuntzekin batera egingo du, beraien artean integratuz. Horretarako garrantzitsua ikusten dugu, gure hizkuntza, euskara, informazio eta komunikazioetarako teknologia berrien eremuan ere hedatzea. Baita ere, gure herrian presentzia duten bi hizkuntzez gain nazioarteko beste hizkuntza bat edo beste ere, ezagutu beharra dugu. Elebitasuna ez ezik, ele-aniztasuna lortu nahi dugu beraz, munduko kultura ezberdinekiko elkarbizitza eta elkar ulermenean lagungarri izanez.

Eguneroko gizarte bizitzan, euskarak, Espainiako hizkuntza nazionalaren nagusitasuna du aurrez aurre, eta nazioarteko beste hizkuntza indartsuekin batera bizi beharra dauka teknologia berrien aro globalizatu berrian. Errealitate honek zaildu egiten du bere biziraupena.

Gernikako Estatutua (1979) eta bere ondoren etorri zen Euskararen Erabilera Arautzeko Legeak (1982), gizarte mailan gutxienik elebiduna izango zen elkarteak sortzea izan zuen helburu.

2. EUSKALDUNON EUSKALERRIAN, GIZARTE ELEANITZA ERAIKITZEAREN ERRONKA

Nola bizi elkarrekin ditugun ezberdintasunekin? Elkarbizitza arazoarekin du zer ikusia honek. Ezberdinak izanik elkarrekin bizi behar badugu, elkarriketa posible egin beharra daukagu, eta horretarako, elkar ulertzeko gai izan behar gara. Herri hau osatzen dugun hiritar guztiok, elkarren kulturak gehiago ezagutu behar ditugu; beste kulturak ulertu eta beren garapena onartzea eskatzen du honek. Beraz, gizarte honen elkarbizitzarako baldintza behar luke izan, bata bestearen hizkuntza ezagutzea, ulermen mailan besterik ez bada ere.

2.1. Gizarte eleanitza eraikitzea

Gure gizarteak anitza da sentitzeko, pentsatzeko eta jokatzeko moduei dagokionez, eta anitza da hizkuntzei dagokionez ere. Baina bereziki ezberdintzen gaituena, batzuen eta besteen aldetik, herri honetako jatorrizko hizkuntzarekiko atxikimendua da.

Eusko Jaurlaritzak eginiko inkesta baten arabera, *EAEko hizkuntza gaitasuna eta asmoak* (2002ko urria), biztanle ia guztiek gaitasun handia duten bitartean, euskaraz ere gaitasun berdintsua duena, hau da ahoz elebidun dena, laurden bat pasa baino ez da. Elebidunen artean berriz, gehiengoak da gaitasuna euskara baino hobeto dakiena.

Ikerketa berdinean esaten da, euskararen gaitasuna esplikatzerakoan adierazgarriena den aldagaia, nortasun etno-kulturala dela, hau da, Espainiako/Euskal Herriko identifikazioa, udalerrien tamaina —hiriak eta herri txikiagoak— eta jatorriekin batera —bi gurasoak bertan jaiok ala kanpokoak izan—. Gure gizarte honek bizi duen hizkuntza auzia edo gatazka, kultur eta identitate ezberdinen arteko gatazka dela ikusten da, non herri izaera ezberdinekiko identifikazioa eta jatorri, jaioterri ezberdintasunek zer ikusi nabarmena baitute hizkuntza gaitasun ezberdinekin.

Bereziki jatorrizkoa den hizkuntzarekiko, euskararekiko, batzuek eta besteek duten harremana da ezberdina. Herri honetan bi hizkuntza izanik, euskara eta gaitasuna, ez gaitu ezberdintzen gaitasunaren ezagutzak, euskararenak baizik; gehiengoak daki gaitasuniaz hitz egiten, euskaraz berriz biztanleen laurdena pasatxok besterik ez.

2.2. Hizkuntzen parekidetzea

Gernikako Estatutua (1979) eta bere ondoren etorri zen Euskararen Erabilera Arautzeko Legeak (1982), gizarte mailan gutxienik elebiduna izango zen elkarteak sortzea izan zuen helburu. Lege honek Eusko Legebiltzarrean izan zuen eztabaidan Etxenike Jaunak, orduko Hezkuntza Sailburuak honela adierazi zuen:

“Elebitasun osoa edo osoki elebiduna izango zen gizarte bat lortu nahi da, hau da, bi hizkuntzetan jendetza guztia, maila eta arlo guztietan, eta pertsona arteko harreman guztietan inolako diferentziarik gabe baliatzea.”

Aukera hau egiterakoan Etxeniketik bestelako elebitasun motak ere badirela aipatzen zuten:

- Bigarren mailako elebitasun mota izan daiteke, gizarte batean talde batek nagusiki hizkuntza bat eta beste batek beste bat erabiltzen dueneko, baina kasu bakoitzean talde bakoitza gai da, bestearen hizkuntza entzutez eta irakurtzez ulertzeko. Elebitasun pasiboa izango litzateke hau.
- Hirugarren mailako egoera elebidun batek zera suposatuko luke: gizarte batetan bizi den jendetza guztia gai da hizkuntza bat eta berdinean baliatzeko arlo eta maila guztietan. Batzuk, beste bigarren hizkuntza bat maila batzuetan ulertzen dute; beste batzuk, berriz, gai dira bigarren hizkuntza honetaz maila eta arlo batzuetan baliatzeko; eta azkenik beste batzuk bigarren hizkuntza hau aktiboki erabiltzen dute maila eta arlo guztietan. Elebitasun diglosikoa izango litzateke hau.
- Eta azkenik, laugarren egoera elebidun bat ere eman daiteke: gizarteko jendetzaren parte batek hizkuntza bakarra erabiltzen du, bestea pasiboki ere ulertu gabe; jendetzaren beste parte batek bigarren hizkuntza hau bakarrik erabiltzen du, aurrekoa ulertu ere egin gabe. Azken hau elebitasun faltsua, jendetza “monolingüe” bi dituen gizartea izango litzateke.

Aukera ezberdin hauek ikusita, gure gizartearen egoerak hirugarren aukeraren antza du. Hau da, jende guztiak daki gaztelaniaz, batzuek ulertzen dute euskara, eta beste batzuk gai dira euskara ere erabiltzeko. Beraz, lege honen helburua, hirugarren aukera horretatik lehenengora pasatzea izango litzateke; eta honek esan nahi du, hiritar guztiak bi hizkuntzak ezagutzera iristea. Hau da gaztelania guztiok ezagutzen dugunez, euskararen ezagutza da ziurtatu beharrekoa gizarteko jende guztia-rengan. Eta hizkuntza honen ezagutza pasiboa ez ezik, hizkuntza hau edozein arlo eta mailatan erabili ahal izateko gaitasuna lortzea da asmoa.

Gizarte barruti berdinean identitate ezberdinek elkarbizitzako aukera ezberdinak izan ditzakete:

- Hizkuntza baten nagusitasuna eta bestearen menpekotza onartzea. Hau da, gaztelania hizkuntza nagusia izatea —jendetza guztiak ezagutzen duena— eta euskara, bigarren mailakoa —zenbait jendek bakarrik ezagutzen duena edo gai dena arlo eta maila guztietan erabiltzeko. Elebitasun pasiboa edo diglosikoaren kasuak lirateke.
- Hizkuntzen lurralde banaketa. Bakoitza bere hizkuntzan aritzen den bi hizkuntza barruti elebatar sortzea, hau da, elebitasun faltsua. Batak bestearen hizkuntza ezagutzeko ahaleginik ez egitea.

Nazioarteko gaurko errealitatea ikusita, gaurkoa den gizarteko izan nahi badugu, nazioarteko hizkuntza indartsuenetako beste bat ere geureganatu beharko genuke.

*Egin izan ditugun
ikerketa batean eta baita
bigarrenengo beste batetan
ere garbi agertzen da,
herri edo gizarte asmoen
eta euskararekiko jarrearen
arteko lotura. Euskararen
inguruan jarrera
kontrajarriak agertzen
dira egunkari batzuen eta
besteen artean.
Komunikabideek
hizkuntzaren inguruko
gizarte banaketa eragiten
dute.*

— Bi hizkuntzen parekidetzea edo berdintasuna, elebitasun osoaren kasua. Bi hizkuntzen ezagutza nahikoa ziurtatzea jende guztiarengan.

Gizarte baten elkartasun eta elkarbizitarako, hirugarren bidea ikusi zen egokien bezala gure herrirako lege hau proposatzerakoan. Beste aukera guztiak hizkuntza bati bestearengan nagusitasuna aitortzera datoz. Bai gizarte osora begira, elebitasun diglosiko edo pasiboaren kasuan, bai barruti zehatzetan hizkuntza bakoitza nagusi bihurtuz bere lurralde mugetan. Kasu guzti hauek hizkuntza komunitate ezberdinen banaketa eta zatiketa areagotuko lukete. Beraz, elebitasun osoaren aukera zen egokiena gizarte integratu eta batu bat eraikitzeko, baita bi hizkuntzen garapenari aukerak irekitzeko ere.

Jakinekua da helburu hori lortzea ez dela erraza, eta horrela aitortzen zuen Etxenike berak ere legea eztabaidatzerakoan. Jakina da sailkapen hauek teoria mailakoak direla eta gizarte bizitzan edo praktikan elebitasun osoa gauzatzeak zailtasunak dituela. Baina helburu bezala hizkuntza eta hiztun ezberdinen elkarbizitarako aukera osasungarriena hauxe dugu.

Hizkuntza ezberdinak izan diren gizarte guneeetan, sarritan hizkuntza batzuen eta besteen arteko mailaketa egiteko joera izan ohi da. Bat izan ohi da hizkuntza nagusia, aldeko baldintzak dituen, estatus politikoa edo hiztunen gehiengoa edo prestigioa e.a. dituelako, eta gainontzeko hizkuntzak gutxiengotuak izan ohi dira. Honela, giza harremanetan hizkuntzak elkarren lehian bizi ohi dira. Hizkuntza bat ala bestea aukeratu beharra; gure gizartean, bat da nagusi edo bestea. Giza harreman jarraituetan hizkuntza bat edo bestea nagusitzen da eta denborarekin hizkuntza batek bestea ordezkatzen du.

Skutnabb-Kangas T. (2002) k Bartzelonan ospatu zen Munduko Hizkuntza Politiken Kongresuan aipatzen zuenez, hizkuntzak *sustratiboki* — ama hizkuntza ordezkatuz— ikasten direnean, *aditiboki* —ama hizkuntzaz gain— ikasi beharrean, "*hizkuntza hiltzaile*" bihurtzen dira.

Baina hizkuntzak ordezkatu ezik elkarrekin ere bizi daitezke lurralde berdinean. Horrela aitortzen du legediak, Gernikako Estatutuaren arabera, euskara eta gaztelania, biak koofizialak dira, biak ofizialak, berdintasunean. Bi hizkuntzen berdintasuna helmuga bat da ordea, inolaz ere ez gaurko errealitatea. Horregatik, bi hizkuntzen parekidetzea gauzatuko bada gizartean, bere ondorio guztiak onartu behar ditugu. Honek esan nahi du elebitasuna onartu behar dugula gutako bakoitzaren kasuan arlo eta maila guztietarako. Bi hizkuntzak, euskara eta gaztelania, partekatzeak, biak geure egitea esan nahi du. Gutako bakoitza, elebidun izatea suposatzen du honek.

Eta ez hori bakarrik, nazioarteko gaurko errealitatea ikusita, gaurkoa den gizarteko izan nahi badugu, nazioarteko hizkuntza indartsuenetako beste bat ere geureganatu beharko genuke. Eleaniztasuna izango genuke beraz helburu. Gutxienez bertako bi hizkuntzak eta hauek ez ezik, atzerriko besteren bat ezagutzeko borondatea izan behar dugu.

Zalantzarik gabe, bi hizkuntzen parekidetzea lortzerakoan, elebakar direnek dute zer egin nekezena. Elebidun izatera iristek ahalegin handi bat eskatuko dio, beste hizkuntza ikastea, baina ahalegina ez da hauena bakarrik, guztiena baizik. Guztiok elebidun izatea, arlo guztietan, etxean, lanean, aisian, bi hizkuntzak maila berdinean erabili ahal izatea esan nahi du eta honetan guztiok dugu zer egina.

Gaur egun, hizkuntzari begira, gure herriak duen erronka: gizarte eleanitza eraikitzea da.

2.3. Elebitasunaren gizarte onarpena

Baina politikoen erabakiak garrantzitsuak badira ere, gizarte errealitatean gertatzeko beharrezkoa da herritarren jarrera.

Egin izan diren azterketetan, elebitasunaren aldeko jarrera nagusitzen da herritar gehiengoaren asmoetan. 1995. urtean Deustuko Unibertsitateak eginiko baloreei buruzko ikerketa batetan —*Valores en la CAV y Navarra 1995*— ikusi zen, EAEko biztanleen %90a elebitasunaren aldekoa zela, hau da euskara eta gaztelaniaren ko-ofizialitatearen aldekoa. Gutxiengoan aukera bezala gelditzen zen honen aurrean, lurralde banaketarena, %5 inguruk onartua.

Eusko Jaurlaritzak 2002. urrian eginiko inkestan ere joera berdintsua ikusten da: elebitasuna da biztanleriaren gehiengoak %81ek desiratzen duen etorkizuneko hizkuntza egoera. Euskararen nahiz erdararen elebakartasunaren aldekoak, berriz, kopuru urriak dira: %13 eta %5, hurrenez hurren.

Elebitasuna, bi hizkuntzen parekidetzea, ikusten du gehiengo batek gizarte honen elkarbizitzarako aukera egokien bezala, baina badira, gutxiengoan izanik ere, hizkuntza bat zein bestearen elebakartasuna nahi dutenak.

Hizkuntza bat zein bestea nahiago izatea aukera pertsonal bat izan daiteke, baina gauza ezberdina da herri bezala aukerak egin behar direnean. Gure gizartean bi hizkuntzek presentzia erreala izan eta hizkuntza bakar baten aukera eginez gero, gure gizarteko hizkuntza bati bestearengana nagusitasuna aitortzea esan nahi du. Jarrera honek eta ondorengo jokabideek hizkuntzaren eta hiztunen menpekotza eta gizarte banaketa sortzeko arriskua dakarte. Hiztunen artean arerioak sortzea eta baita gure herriaren lurralde banaketa areagotzeko arriskua ere. Bide horretatik gatazkak pizten dira eta herritarren elkarbizitzari ez zaio laguntzen.

3. GIZARTE ETA HERRIASMOEN ARTEKO BORROKA

Gaur eguneko euskal gizartea, herri asmo eta izan asmo ezberdinen artean zatitua dagoen bezala, neurri horretan zatituta agertzen dira gazteak euskararen aurrean ere.

Eta hizkuntza bat normaltzea zaila baldin bada, oraindik ere zailagoa egingo da, hizkuntza honen bazterketa eragiten duten jarrerak eta joerak ema-

Prentsan nagusitzen den euskarari buruzko hizpideak, politizatuegia jarraitzen du, eta hizpide horren ondorioz herrikideon gizarte erantzukizuna estaltzeko arriskua legoke, euskararen auzia politikoa dela uste izatea eta beraz, politikoei dagokiela berarekiko erantzukizuna edo erabaki hartzea.

Komunikabideen ezberdintasunak aztertuz, espainiar eremuko prentsa da euskara euskal abertzaletasunarekin indartsuen lotzen duena. Euskal eremuko prentsak euskara erakundeekin edo politikariekin edo herritarrekin gehiago lotzen duen bitartean.

ten badira erreferentziatzat. Gure gizarte konplexu honetan, gehiengoak elebitasuna onartzen badu ere, badira bazterketa joerak, euskararekiko bereziki.

Baina bada baita, legezko hitzarmena eta gizarte akordioarekin hautsiaz hizkuntzen elebitasuna onartu nahi ez duenik ere. Gure gizartean hizkuntzaren inguruan bizi dugun errealitate konplexu honek, ez digu errazten batere, hizkuntza ezberdinen elkarbizitza normalizatua lortzen.

Hizkuntzetako bat baztertzeko joera honek, hizkuntzarekiko identitate zatikatua eragiten du. Euskara gurea da edo gurea erdara da, esaerakin gertuago dauden herritarrak bananduaz eta azken finean, elebitasuna edo bi hizkuntzen elkarbizitza oztopatuz.

Gaur egun gure gizartean eztabaidan dauden Euskalerrirako herri asmoetan, hizkuntzek —oro har— eta euskarak bereziki, eragin handia dute. Gutxienik elebiduna izango zen elkarte bat sortzeko hitzarmena eta legea egin ziren, baina gure gizartean jarrera kontrajarriak daude euskararen auzian.

4. JOERAK, JARRERAK ETA HIZPIDEAK

Hizkuntza jarrerak neurtzen duten ikerketetan ikusten da, euskarari buruzko gaztetxoek *hizpidea*, ez dela berdina ikastetxeetako hizkuntza eredu ezberdinetan. Eta gaztetxo hauek eredu batetan ala bestean aritzea, beren gurasoen erabakia izan denez, gaztetxoek *hizpidea* ere, ez da eskolaren baitako (irakasle-ikasleen arteko) kontua bakarrik, baizik, beren inguruetakoa hizpidearen harikoa (etxekoan, auzokoan, herrikoan...).

Joerak eta jokabideak badu loturarik jarrerarekin eta jarrera bakoitzaren adierazle edo/eta eragile izan ohi den hizpide edo diskurtsoarekin.

Hori horrela izatekotan, euskararen erabilera eta euskararekiko jarrenen auzian, hizpideen arteko borroka ere eraginik izan zezakeen. Ordu tik sortu zitzaigun, euskarari buruz euskal gizartean nagusi diren hizpide ezberdinak ikertzeko gogoia.

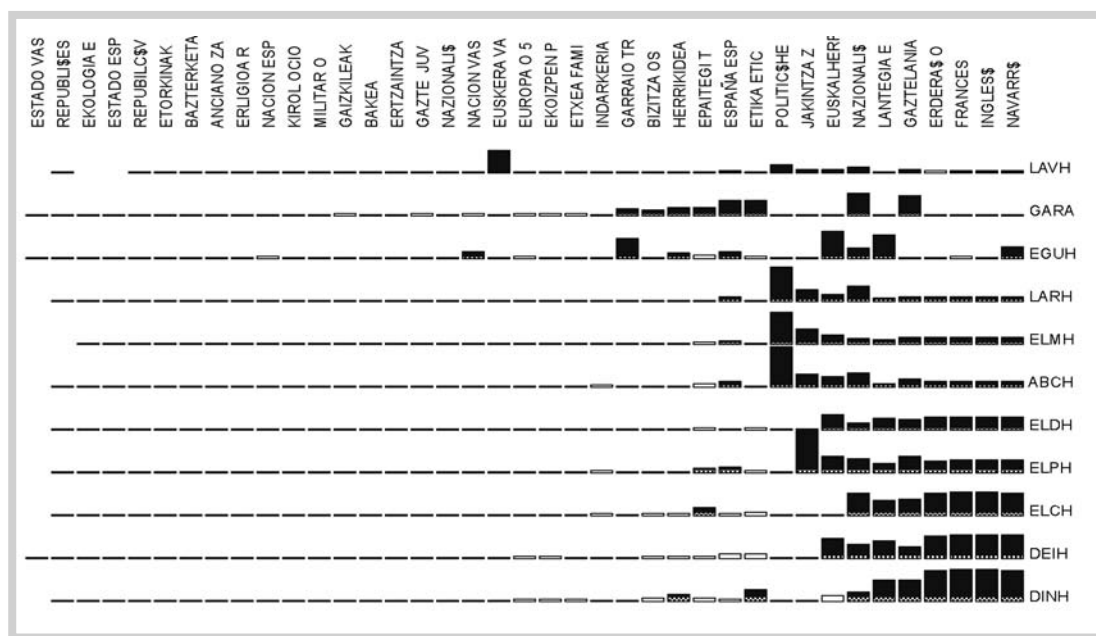
4.1. Euskarari buruzko hizpideak gure arteko prentsa idatzian

Euskararekiko herri jarrera ezberdin horien lekuko dira —Alderdi Politikoa ez ezik— komunikabide ezberdinen joera editorialak ere.

Gure ingurunean irakurrienak diren egunkarietako euskarari buruzko artikulu eta editorialak aztertzen jardunak gara azken urteetan. Egin izan ditugun ikerketa batean eta baita bigarrenengo beste batetan ere garbi agertzen da, herri edo gizarte asmoen eta euskararekiko jarreraren arteko lotura. Euskararen inguruan jarrera kontrajarriak agertzen dira egunkari batzuen eta besteen artean. Komunikabideek hizkuntzaren inguruko gizarte banaketa eragiten dute.

Ezberdintasuna nabarmena da euskal prentsa eta espainiar prentsa-
ren artean ORO-H-2 irudian ikusi daitekeen bezala (azterketa honetan
gaiak taldekatu ditugu): euskara batez ere *politikari* eta *erakunde politiko*
ezberdinei lotua agertzen da EL MUNDO, LA RAZON eta ABC egunka-
rietan; EL PAIS egunkarian ordea, *jakintzari*, *hezkontzari* edo *kulturari*
gehiago lotzen zaio euskara.

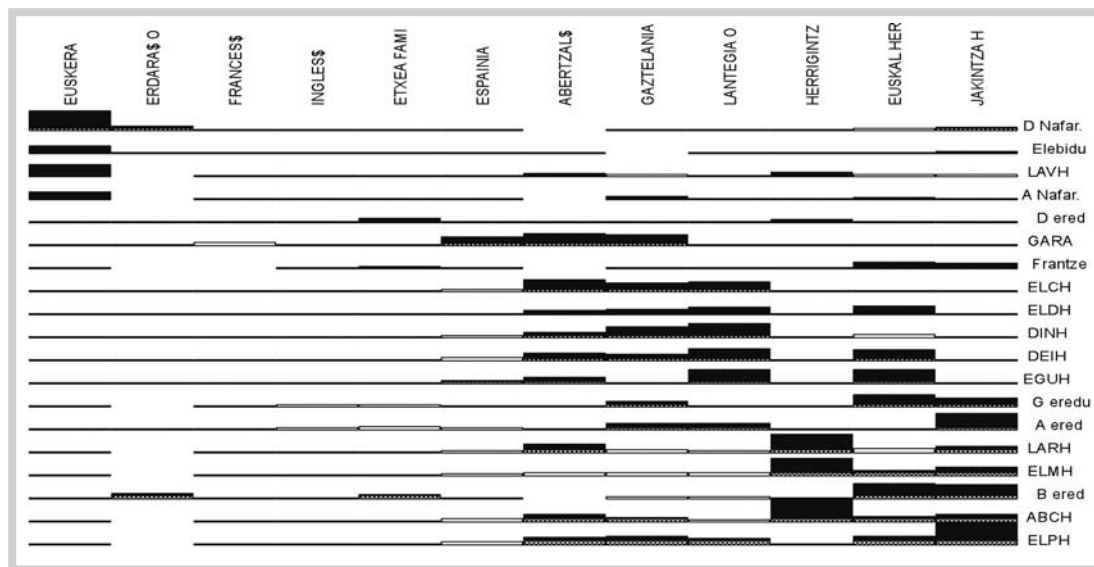
**Euskal prentsan berriz, beste hizkuntzak, lan mundua, abertzaleta-
suna edo herri** izaerarekin —*Euskalerrria, Euskadi, Nafarroa* nahiz *Espainia*
aipatuz— gehiago lotzen da hizkuntza hau. GARA eta EUSKALDUNON
EGUNKARIAK joera berezia agertzen dute, EGUNKARIAK *Euskalerrria*
eta *Nafarroa*, edo *lan munduarekin* batera *euskal nazioa* aipatuz nabarmen-
tzen da euskarari buruz aritzerakoan. GARAK berriz, *abertzaletasuna*,
Espainia, *eskubideak* edo *gaztelania* aipatzeko joera du.

ORO-H-2 TAULAKO OSAGARRIRIK GARRANTZIKOENEN IRUDIA(bariantza azaldua %52,9)

4.2. Prentsa eta gaztetxoek hizpideen alderaketa

Gaztetxoek hizpideei, prentsakoak gehitu ezker, ezberdintasun nabarmenak ikusten dira. Prentsak euskararen gaia politizatzeke joera agertzen badu, gaztetxoek euskarari buruz aritzean *jakintza* –*hezkuntza, kultura e.a.* – *etxea, lana* edo *beste hizkuntzak* gehiago aipatzen dituzte.

EUSKNELA-H-3 Taulako osagarririk garrantzikoenen irudia (bariantza azaldua %29,3)

Euskarari buruzko eztabaidan gaur egun bizi dugun politizazioak Frantziak Iparraldean eta Espainiak Hegoaldean aplikatu izan duten estatu nazionalismoaren marka dute oraindik ere. Frantsesa edo gaztelera ezarri nahi izana euskotarren hizkuntza nazional bakartzat, euskaldunei beren jatorrizko hizkuntza erabiltzeko hamaika eragozpen ezarriz historikoki. Erabaki politikoak eta beren kontrako ekimenak ere politikoak direnez, arazo politikoak gertatu da geroztik euskararena. Eta hizkuntzaren aukeran berdintasun politikorik ziurtatzen ez den bitartean, hala izaten jarraituko duela dirudi. Horren adierazle da prentsari dagokion ikerketa hau.

Gaur eguneko gaztetxoek, ez dute prentsak erakusten duen politizazio mailarik azaltzen beren euskarari buruzko hizpidean: *eskola, Euskalerria, familia eta lana* dituzte gairik aipatuena. Beste hizkuntzak ohi duten bezala, euskarak ere, herri izaera edo identitatearekin lotura estua du. Baina honez gain euskara, kultur ondarea da gazte hauentzat, etxekoen bidez edo eskolaren bidez jasotzen dutena. Bada, euskara ikasteak lana izateko aukera hobea eskainiko diola uste duenik ere; trukeordaineko jarrerari lotuago dago hizpide mota hau, aipatu tesi lanean (1996) agertu zitzaigunez.

Prentsan nagusitzen den euskarari buruzko hizpideak, politizatuegia jarraitzen du, eta hizpide horren ondorioz herrikideon gizarte erantzukizuna estaltzeko arriskua legoke, euskararen auzia politikoa dela uste izatea eta beraz, politikoei dagokiela berarekiko erantzukizuna edo erabaki hartzea. Baina, jakina gurea bezalako gizarte eleanitzetan, ahulena den hizkuntzaren biziraupena ziurtatuko bada, hiztunen erantzukizunak izango du zer esana.

4.3. Euskararen eztabaida publikoan ageri diren subjektuak, helburuak eta bitartekoak

Prensa idatzietako hizpideen bigarren ikerketa batetan (2000 eta 2005 urtetako idatziak hartuta), zera jakin nahi izan dugu, euskara aipagai duten artikulu eta editorialetan adierazitakoaren arabera, ondorengo hiru galdera hauei zer erantzun ematen zaion:

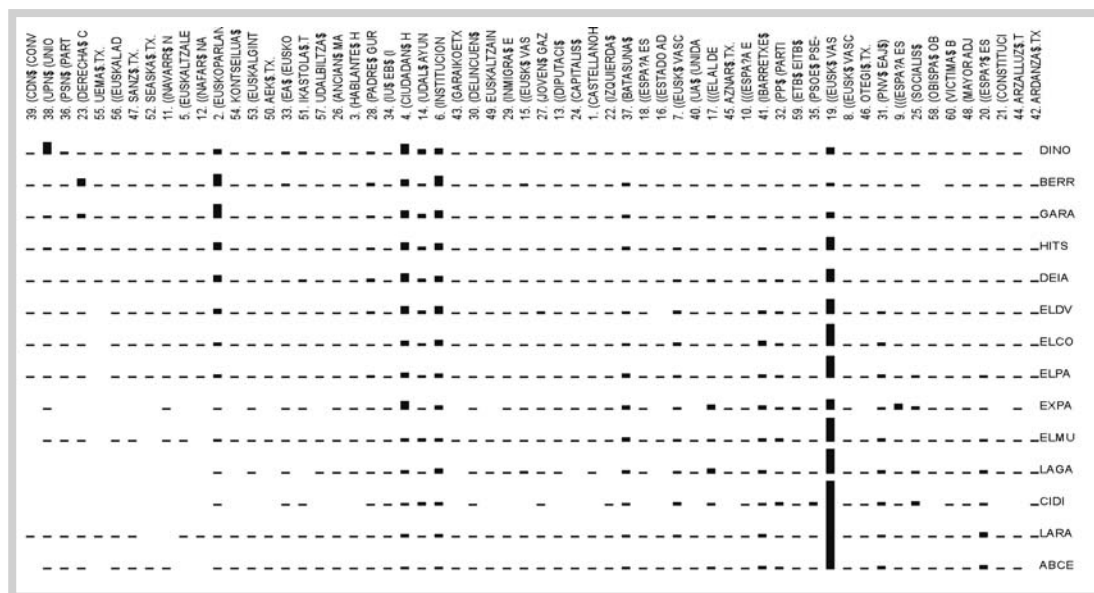
- Nor da euskarari buruz hitz egiterakoan protagonista nagusia?
- Zer dio egunkari bakoitzak euskarari buruz hitz egiten duenean?
- Zein bitartekoren erabileraz edo zer jokabideetaz hitz egiten da euskararen gaiari buruz idazterakoan?

Joera ezberdinak bereizten dira egunkari ezberdinen artean. Subjektuei edo Nor galderari erantzuterakoan, ondorengo azterketa faktorialak azaltzen digunez, hiru joera ezberdin leudeke euskarari buruz hitz egiterakoan beren testuetan aipatzen diren subjektuei dagokionez:

Euskal abertzaleak dira protagonista nagusienak euskarari buruzko komunikabideetako eztabaidan, honek adierazten du gure hizkuntzari buruzko eztabaidak duen ideologizazio edo politizazio maila zenbaterainokoa den, euskara abertzaletasunari lotzen baizaio gehienbat. Ondoren agertzen dira *euskal hiztunak* eta *euskal herritarrak*. Baita ere, badute zer esana euskararen eztabaidan *agintari edo politikariak* eta herritarrengandik hurbilen dauden erakundeak, hau da, *udalak*.

Alderdi politikoei dagokionez, Batasuna da euskararen eztabaidan aurrena agertzen zaiguna, Ibarretxe Lehendakariarekin batera, eta UPN ek ere badu bere presentzia.

Gurasoak aipatzen dira baita euskarari lotuta, beren seme alaben euskalduntzerakoan zer egina dutenak. Azkenik, ideologia politiko bezala, *eskuina* aipatzen da baita ere euskararen eztabaidan.

EU005-HITS-ORO-NOR / AFC / 46.1%

Komunikabideen ezberdintasunak aztertuz, espainiar eremuko prentsa da euskara *euskal abertzale*tasunarekin indartsuen lotzen duena. Euskal eremuko prentsak euskara *erakunde*ekin edo politikariekin edo *herritar*rekin gehiago lotzen duen bitartean.

El Diario de Noticias'ek euskararen eztabaidan UPN alderdiaz hitz egiten du bereziki, Nafarroan euskarak bizi duen eztabaidan zentratuz.

Euskal prentsaren barnean ezberdintasunak daude, El Correo edo El Diario Vasco egunkariak espainiar prentsaren joera errepikatzen dute euskara *euskal abertzale*tasunarekin lotuaz. Gara edo Berriak berriz euskararen eztabaidan *Batasuna*, *euskal hiztunak* edo Berriaren kasuan *eskuina* dituzte aipagai.

Espainiar prentsak euskara euskal abertzaleei lotzeaz gain, *Ibarretxe* edo *PNV*'rekin ere lotzen dute *Batasun*arekin batera.

Egunkari ekonomikoek dagokionez, euskara *euskal abertzale*ei lotua agertzen da, bereziki La Gaceta egunkarian, baina baita Cinco Dias edo Expansionen ere.

Euskarari buruz hitz egiterakoan, zer edukietaz hitz egiten dena aztertuz zera ikusten da:

- *Hezkuntzaren gaia eta kultura* dira nagusi euskarari buruz hitz egiterakoan.
- Aipagarria da euskara bezalako hizkuntza minorizatu batetaz hitz egiterakoan, horren leku nabarmena izatea bestelako gizarte egoera bat bizi duen hizkuntza batek, hizkuntza nazionalak, hau da *gaztelaniak*.

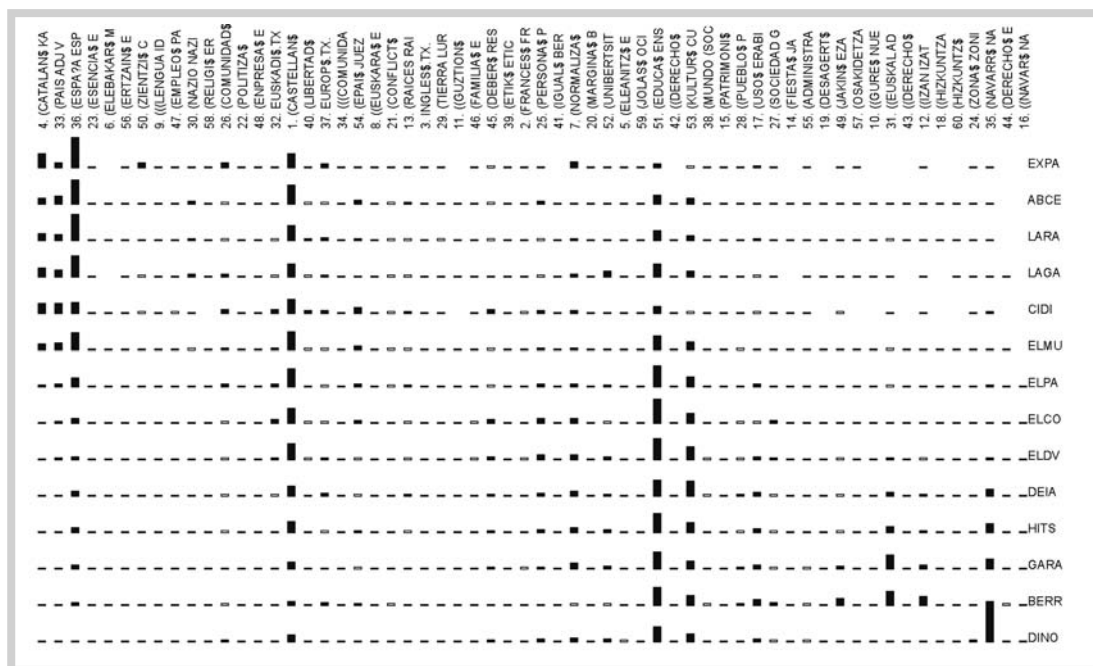
- Nazio izaera edo lurraldetasuna adierazten duten edukiek, *Espainia*, *Nafarroa*, edo *Euskal Herriak* presentzia indartsua dutela eztabaida honetan. Euskara hizkuntza gutxiengotua izanik, bere normalizazioa edo erabilerari buruzko aipamenak baino ere indar handiagoa hartzen du lurraldetasunak berak.

Ezberdintasunak daude euskal eremuan argitaratzen diren egunkarien eta Espainiakoen artean.

Espainiar prentsak, *Abc*, *El Mundo*, *La Razon* edo *El Pais*'ek, indar gehiagoren lotzen dute euskara *Espainiarekin* eta baita *gaztelania* edo *Pais Vasco* bezalako edukiekin. El Diario de Noticias'ek berriz, *Nafarroarekin* lotzen du euskara bereziki. *Azkenik*, *Gara* edo *Berriak* euskararen eztabaida *Euskal Herriari* lotzeko joera agertzen dute gehienbat.

Euskal prentsari dagokionez, komunikabide guztiek erakusten dute euskara *hezkuntza* edo *kulturari* lotzeko joera, baina badira ezberdintasunak ere beren artean. *Gara* edo *Berria* euskara *Euskal Herriari* lotzeko jorran nabarmentzen dira, eta baita *jakintza* edo *ezagutza* edo *izaerari* lotzean ere. El Diario Vasco eta El Correo berriz, *pertsona* edo *errespetua* bezalako edukiekin lotzen dute indar gehiagorekin euskara, baita ere *Espainia*, *gaztelania* edo *Euskadi* bezalako edukiekin ere.

Komunikabide ekonomikoei buruz berriz esan behar da euskara gehienbat *Espainiarekin* edo nazio eztabaidaren gaiarekin lotzen dutela, hezkuntzari buruzko erreferentziei baino ere indar gehiagorekin gainera.

EU005-HITS-ORO-ZER / AFC / 47.8%

Bitartekoei begira, artikuluetako edukiak bere osotasunean hartuta, erakundeek gure hizkuntzari buruz egin duten *legedia* edo hizkuntza hau normalizatzeko erabilitako *diruak* dira gehien aipatzen diren jokabide edo bitartekoak euskararen eztabaidan.

Nabarmena da baita ere, hizkuntzari eginiko *erasoak* edo hizkuntzaren inguruko *eskaera* edo *errebindikazioek* hartzen duten nagusitasuna euskararen eztabaidan.

Hizkuntza dela eta batzuen eta besteen eskubideak defenditzeko *elkarte* edo gizataldeen aipamena ere nabarmentzen da, hizkuntza sustatzeko erabilitako edo erabili beharreko *bitartekoez* gain.

Gure gizarteak hizkuntzaren inguruan izan beharreko giza portaerei dagokionez, *elkarbizitza*, *komunikazioa* eta *elkarulertzea* aipatzen dira gehien. *Borondatea* eta *errespetua* ere oso aipatuak dira, *akordioaren* premiarekin batera.

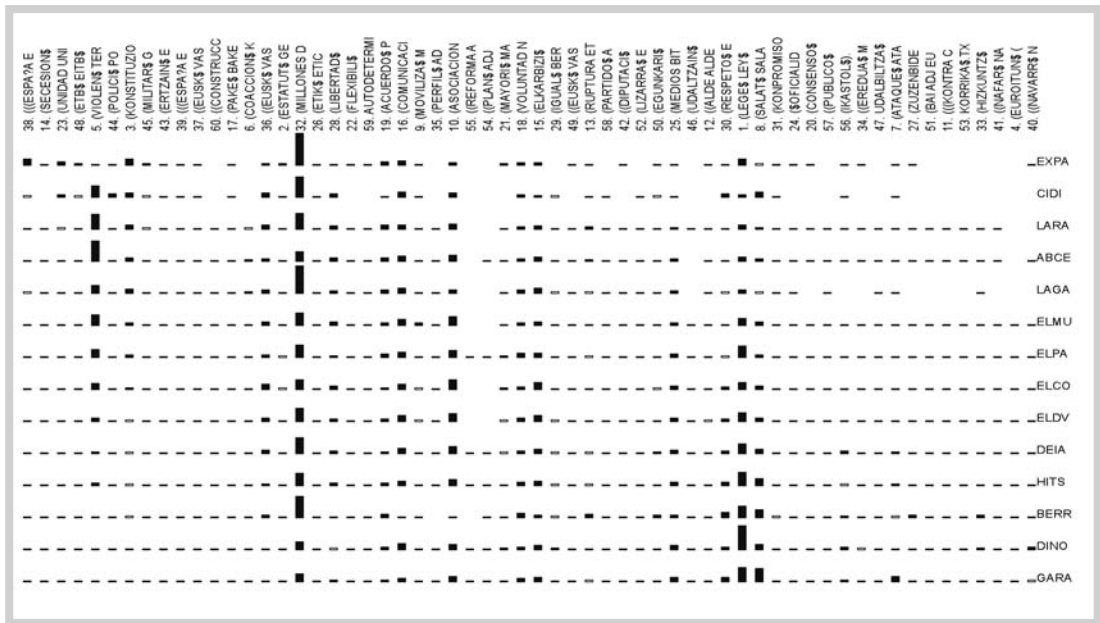
Baina badira ezberdintasunak espainiar eremuan ala euskal eremuan argitaratutako prentsaren artean. Espainiar prentsak eta bereziki La Razon eta Abc egunkariak, euskara gehienbat *indarkeriarekin* lotzen dute, beste edozein jokabide, portaera edo bitartekoren gain. Egunkari hauetan gehien aipatutako jokabidea izanik berau.

Bestalde, El Correo eta El Diario Vasco egunkariak, eta indar gehiagorekin lehenak, espainiar prentsaren joera errepikatzen dute euskara *indarkeriari* lotuaz.

Orokorrean aipatzen diren bitartekoetan honelako banaketa bat ematen da:

- *Indarkeria* eta *Konstituzioa*, *Eusko Jaurlaritza* edo *askatasunaren* aipamenei lotuta ABC, LA RAZON, EL MUNDO, EL CORREO eta EL PAIS egunkariak. Eta indar gutxiagokin biltzen da hauekin EL DIARIO VASCO egunkaria.
- *Errespetua* eta *salaketa* batez ere euskal prentsari lotzen zaizkio, DEIA, DIARIO NOTICIAS, BERRIA eta GARARI. *Erasoaren* aipamena agertzen da gehienbat GARA egunkariari lotua eta *Legea/Dekretua* DIARIO DE NOTICIAS'i lotua.
- *Dirua*, *elkarbizitza*, *komunitatea*, *mugimendua*, *bitartekoak* edo *borondatea* agertzen dira bestalde, baina aipamen hauek egunkari guztiek berdintsu egiten dituzte.

Eztabaida politikoa eta Euskadi-Espainia arteko nazio eztabaida da beraz oso estu lotzen zaiona euskararen eztabaidari. Baina ageri da beste gai bat ere, jarrera etikoarekin zer ikusia duena, hizkuntzaren normalizazioak hiztunaren askatasunean duen eragina hain zuzen ere.

EU005-HITS-ORO-BIT / AFC / 41.5%

Espainiar prentsarentzat, euskararen auzian euskal abertzaletasunak du protagonismo nagusia eta bere alderdi nahiz buruzagiak, PNV eta *Ibaurretxe* ditu hizpide. Euskarari buruz hitz egiterakoan bi herri izaera kontrajartzen dira, *Euskalerrria* eta baita *Espainia* ere. Euskarari buruz hitz egitean *gaztelaniaren* egoeraz ere hitz egiten da, baita *katalanaren* errealitateaz ere. Eta euskararen eztabaidan oso lotuta ageri dena da *indarkeriaren* erabilpena, Espainiar batasunaren oinarri den *Konstituzioa* eta *Eusko Jaur-laritzak* daraman politika. Eztabaida politikoa eta Euskadi-Espainia arteko nazio eztabaida da beraz oso estu lotzen zaiona euskararen eztabaidari. Baina ageri da beste gai bat ere, jarrera etikoarekin zer ikusia duena, hizkuntzaren normalizazioak hiztunaren *askatasunean* duen eragina hain zuzen ere.

Aipamen hauek egiterakoan beren jarrera honako hau da: Euskadiko erakundeek gidaritzan bideratzen ari diren hizkuntza politika kritikatu egiten dute. Euskararen normalizazioa auzitan ipintzen dute, euskara, gizarteak ontzat ematen ez dituen gaiak eta bideei lotuta azaltzen dute, kasu askotan, indarkeriari.

Hizkuntza politikaren kostu ekonomikoa gehiegizkotzat jotzen da. Eta euskara normalizatzerakoan inposaketarik gerta ez dadin, euskararen sustapena hiztun bakoitzaren borondatearen mailakoa izan beharko lukeela eta ez gehiagokoa adierazten da.

Egunkari hauek berauek, gaztelaniak Ipar edo Hego Ameriketara bizi dituen testuinguru zailetan, espainiar hiztunen hizkuntza eskubideak errespetatzeko aldarrikapena egiten da hauek bizi duten egoera salatuz.

Gaztelar hizkuntzaren hedapena eta handitasuna gorai patzen da beste aldetik. Euskarari buruz hitz egiterakoan berriz, espainiar guzion ondaretzat jotzen da hizkuntza hau gaztelaniarekin batera. Baina sustatu eta babestu beharrekoa gaztelania da eta ez euskara.

Euskal prentsaren artean joera ezberdinak ikusten dira, baina bada bereizgarri nagusi bat espainiar prentsarekiko, euskararen auzia eztabaida politikora ez mugatzearena hain zuzen. Euskararen eztabaidan protagonista nagusiak, erakundeak eta *udaletxeak* ageri dira, baina hauekin batera *euskal hiztunak*, *gurasoak*, *herritarrak* ere agertzen dira eragile nagusi bezala. Euskarari buruz hitz egiterakoan hizkuntza gutxitu honen *ezagutzaz*, *erabileraz*, *normalizazioaz* hitz egiten da. Euskara herri izaerari lotua agertzen da, *identitatea* edo *Euskalerria* bezalako kontzeptuekin lotuta. Azkenik hizkuntza honen inguruko jokabideei dagokionez, euskal prentsan hizkuntza honekiko *erasoen salaketa*, *hizkuntza eskubideen* errespetuaz eta *Euskararen Dekretuari* buruzko aipamenak egiten dira.

Esan behar da hala ere, euskal prentsan ere ageri dela euskararen gaia eztabaida politikoan kokatzeko joera, honela GARA eta BERRIAK *Euskal Herria* edo *eskuinaren* aipamena egiteko joera dute.

Honelako jarrera adierazten dute egunkari hauek: euskararen kontrako erasoen salaketa egiten da, Gernikako Estatutuak gizarte elebiduna sortzeko zuen helburuak porrot egin duela adieraziz. Elebitasunaren porrota agerian jartzen dute, hainbat arlotan euskal hiztunek izaten dituzten hizkuntza eskubideen urraketak aipatuz. Erakundeek aldarrikatzen zaie bestalde, euskararen gizarte egoera normalizatuaren bermea, bereziki Eusko Jaurlaritzari. Honi ziurtatu ezin duena eskatzen zaio askotan, euskarak gaztelaniaren aukera berdina izatea gizartean. Euskararen inguruko arazoak agerian ipiniaz, Estatuarengandik bizi dugun zapalke-ta nabarmenago egiten da, Estatu Espainiarraren kontrako estrategia erreboluzio egilea justifikatuz.

Bestalde, DIARIO DE NOTICIAS'ek UPN protagonista nagusitzat aipatzean edo DEIAk euskal erakundeak eta bere buruzagiak aipatzeko joeran ere, posizio politiko ezberdinak kritikatu edo babestuz nolabait eztabaida politikoan txertatuta ageri da euskara.

Dena dela, euskal prentsaren artean EL CORREO eta DIARIO VASCO egunkariak ageri dute euskararen gaia politizatzeko joera argiena, espainiar prentsarekin lerrotatzean, euskararen eragile nagusitzat politikari abertzaleak aipatuz, Espainia-Euskadi arteko nazio eztabaida jorratuz, gaztelaniaren errealtatearekin parekatuz, eta azkenik, larriena dena euskararentzat, bidezkoa ez den jokabideei, indarkeriari lotuaz gure hizkuntzaren errealtatea.

Honakoa da egunkari hauen jarrera euskarari buruz: egunkari hauek, hizkuntzen inguruko elkarbizitza aldarrikatzen dute. Baina elkarbizitza honela ulertzen dute: gizartea batuta mantentzeak lehentasuna du euskararen normalizazioaren lortzearen gain, azken hau, itxaron dezake-

*Gizarte eleanitza
sortzeko helburua beraz,
ez dago erabat onartua
gure gizartean, jarrera
kontrajarriak daude eta
zer ikusia dute herri asmo
ezberdinekin, euskararen
gaia helburu horietarako
erabili edo
instrumentalizatu egiten
da gainera.*

en kontu bat baita, edo epe luzera heldu beharrekoa. Gizarte adostasuna eta malgutasuna aipatzen dira hizkuntza politika aipatzean, gizarte banaketaren errudun euskararen sustapena edo hizkuntza politika balitz bezala. Egunkari hauek elebitasuna onartzen dutela aitortzen dute, baina hauentzat, elebitasuna, hizkuntza bakoitzak bizi duen gizarte egoera hori berori mantentzea izango litzateke.

5. ELKARBIZITZARAKO OZTOPOAK: POLITIZAZIOA

Gizarte eleanitza sortzeko helburua beraz, ez dago erabat onartua gure gizartean, jarrera kontrajarriak daude eta zer ikusia dute herri asmo ezberdinekin, euskararen gaia helburu horietarako erabili edo instrumentalizatu egiten da gainera. Euskararen erabilpen politikoa, edozein alderditakoa izanda ere, aniztasunaren printzipioa ukatzera dator eta elkarbizitza oztopatzen du.

Gizarte eleanitza sortzeko erronka hori onartzen ez dutenek, helburu honek sortzen duen edozein arazo erabiltzeko prest agertu izan dira azken urteotan.

- Zenbaitek, euskara, gizartean ontzat ematen ez diren gaiei eta bideei lotuta azaltzen dute, politizazioarekin lotuta, arazo sortzaile eta gizarte banaketaren eragiletzat jotzen dute. Euskararen normalizazioa, hiztunaren borondatean oinarritu behar dela aipatzen dute, askatasunez, inposaketaren arazoa mahai-gainean jarriz. Garbi azpimarratzen da euskara gutxiengoaren hizkuntza dela gizarte honetan.
- Beste batzuentzat, euskararen kontrako eraso horrexek ematen dio bide, elebitasuna eta hizkuntzen elkarbizitzaren akordioarekin haustera, euskararen normalizazioa motelegia eta gutxiegiak dela kritikatu eta gune elebakarrak aldarrikatzea ikusten da irtenbidea.

Euskararekiko gizarte egoeraren inguruan ez adostasunak daude joera politiko ezberdinen artean ere:

- Batzuentzat hizkuntza politika urrutiegi joan da. Euskararen inguruan jokabide ez bidezkoetaz hitz egiten da, ideologizazio eta politizazioa salatzen da, euskara abertzaletasunarekin parekatuz. Euskara arazo sortzaile bezala ikusten da, gizarte haustura eta banaketa eragile. Eta gizartean ontzat ematen ez diren jokabideekin parekatzen da, indarkeria euskarari lotuz.
- Besteentzat, gutxiegi da egin dena, euskararen ofizialtasuna ziurtatzea aldarrikatzen da, euskal hiztunaren borondatea ez da errespetatzen, euskara erasoak eta zapalketak jasaten ditu eta euskalgintza kriminalizatua da e.a. Euskara oso lotuta ageri da Euskalerrinari, euskal nazioari eta baita ezker nahiz eskuineko alderdi politikoei. Era-

kunde, politikari eta hizkuntza politika aipatzeko joera dute jarrera kritikoarekin beren ezintasuna adieraziz.

Euskara gehiegi dago baldintzatua eztabaida politiko ideologikoe-kin, eta euskara auzi honetatik atera nahi bada, adostasun politikoa berreraiki beharra dago.

Lehendabizikoa da edozein hizkuntza marka politikoen gainetik kokatzea, eta aberastasun bezala ulertzea. Edozein hizkuntzak komuni- katzeko balio digu, baita kultur sormenerako ere, eta gure identitatea osatzen laguntzen digu. Hizkuntzak ezagutzea aberastasuna da, gure gizarte identitate askotarikoa izan bai daiteke. Hizkuntzek ez dute izan behar helburu politikoetarako; ez ezer eraikitzeke, mundu globalizatuan egokiago integratzeko baizik, mundu mailako komunikazioan parte har- tzeko. Horretarako berriz, etorkizunean lekua irabazi beharra dugu, interneten lekua egin, etorkinak euskarara integratu e.a.

6. HERRITAR BEZALA HIZKUNTZEKIKO DITUGUN GIZARTE ARDURAK EZ HARTZEA

Kulturarteko elkarriketa beharrezkoa dela dio, Bartzelonako Forum'eko, "Voces"(Villatoro V. 2004) erakusketak. Ondare honen balo- rea mantentzeak ekintza positibo bat eskatzen du. Geurea ez den beste hizkuntzekiko ditugun aurreiritziek, kultura ezberdinen arteko elkarriz- keta eta ulermena zaildu egiten dute. Eta hemendik kultur gatazkak sor- tzen dira han hemenka.

"Gizakiok askatasunen konkistan bizi gara. Askatasun eta berdintasunaren ikus- pegitik, gizarte erlatibotasuna, aniztasun kulturala eta ezberdintasunaren erres- petua aldarrikatzen dira. Kultur arteko beharrezko elkarriketaren oinarrian, askatasun individual eta kolektiboaren baldintzak aurkitzen dira."

"Auzi honen aurrean, ardura eta konpromiso indibidualak dute garrantzia, ber- dintasunean eta aniztasunetik komunikazioa posible izango bada munduan."

Hizkuntza ezberdinen elkarbizitzak, batzuei eta besteei konpromiso, ardura edo betebeharrak batzuek sortzen dizkigu. Euskal hiztun batek ere badu konpromisoa erdararekiko. Konpromiso berdina eskatzen zaio erdal hiztun bati euskararekiko ere. Nire eskubideak bestearentzat bete- beharra sortzen du eta alderantziz. Batak bestearen hizkuntza ezagutu beharra sortzen digu honek, kasu horretan lortuko baita, bakoitzak bere borondatez erabakitako izan nahia errespetatzea.

Guk dugun euskaldun izateko nahiarekin, ez dugu inor behartu nahi; bakoitzak erabaki dezala zein hizkuntzatan bizi nahi duen. Baina jarrera ber- dina eskatzen diegu hizkuntza nagusiko hiztunei. Jarrera hau guztiok geure egin ezker, izaera ezberdinak errespetatzen dira eta ez da inor ukatzen.

Elebitasunaren ordez, elebakartasunaren aukera egiten duena da bere hizkuntza berdina hitz egiten duten hiztunetz osatutako ingurunea mantendu nahi duena. Baina gure helburua elebitasuna da, hemengo bi

Baina gure helburua elebitasuna da, hemengo bi hizkuntza ezberdinak partekatu nahi ditugu, bi hizkuntzak gu guztion hizkuntza izatea nahi dugu.

hizkuntza ezberdinak partekatu nahi ditugu, bi hizkuntzak gu guztion hizkuntza izatea nahi dugu.

Zergatik berreskuratu behar dugu euskara? gure gizarteko bi hizkuntzek elkarrekin arazorik gabe bizitzeko egin behar dugun ahalegina da. Zeregin honekiko izan behar dugun erantzukizuna edo gizarte ardua da. Gutako bakoitzak, gizartearen elkarbizitzari diogun zorra.

Ez ditu elkarbizitzarako edo pakerako baldintzak sortzen, beretzako nahi duena, beste norbaiti ukatzen dionak. Gaztelania hizkuntza nazionala da Espainian, eta Euskadin ere ofiziala dela aldarrikatzen da gainera, baina ahaztu egiten da euskara ere ofizial dela —gaztelaniaren pare-Euskadin. Euskararen ofizial izaera ukatzen da, euskaraz bizi nahi duenari bere hizkuntzan aritzeko aukerarik ematen ez zaionean: irakaskuntzan, administrazioan, epaitegietan e.a.

Jarrera politiko konkretu bat dutenen aldetik, euskara ikastea beharrezkoa ez dela sinestarazi nahi digute. *Zergatik ikasi behar dugu euskara, guztiok erdara jakinda?* Zenbaitetik, euskararen legitimazio arazoa planteatzen dute, euskara ikasi beharri justifikazioa kenduz, euskararekiko gizarte ardura ezabatu edo estali nahi da.

Jarrera honekin, berea ez den herri honetako beste hizkuntzako hiztunen eskubideak ukatzen dira. Jarrera hau ez da onargarria, bestea ukatzera dator; eta jakina elkarbizitza eraiki ordez, hiztun ezberdinen arteko auzia areagotzen du.

Zergatik izan nahi dugu euskaldunak? Galdera honi, Euskalerriko 13/14 urteko gaztetxoek, arrazoi ezberdinak ematen dizkiote: euskaldunak garelako edo izan nahi dugulako, lana topatzeko edo ikasketak jarraitu ahal izateko, lagunekin hitz egin ahal izateko edo lagunak egiteko, jaso dugun kultur aberastasuna gordetzeko, kultur ondarea zaintzeko, arbasoen altxorrari jarraitzeko e.a.

Baina zaila egiten da izan nahian oinarritutako zergatia arrazoitzea. Jakina da arrazoizkoena agian hizkuntza nagusia erabiltzea izango zela. Errazagoa izango zitzaigun denoi, denok erdaraz hitz egingo bagenu. Baina orduan ez ginateke geu izango, geu izan nahi dugu ordea eta ez beste zerbait.

Gutxiengotua den hizkuntza batek esplikatu beharra izaten du bere izanaren zergatia, zergatik den azaldu behar du, arrazoitu. Baina hizkuntza nagusi baten kasuan ez da sekula galdera hori egiten: Zergatik hitz egiten duzu gaztelaniaz edo frantsesez?. Hizkuntza nagusiak ez du justifikazio beharrik, hizkuntza hauen eguneroko erabilerak justifikatzen baitu bere erabilera. Gutxiengotua denak berriz bai. Izaten jarraitzeko arrazoiak eskatzen zaizkio hizkuntza nagusiak dituen bezala, logika, argumentu arrazionalak, erabilerak edo hizkuntza baten praktikak indartzen dituen arrazoiak.

Gizartean maila ahulena duen hizkuntza erabiltzen duen hiztunari motibazioak eragiten dio hizkuntza hori erabiltzen jarraitzea. Ez du era-

biltzen hizkuntza gehiengoak hitz egiten duen hizkuntza delako, berezkoa duen hizkuntza —edo berezko egin duena— gorde nahi duelako baizik. Hizkuntza gutxituari edo hil zorian dagoenari, balio gutxiago aitortu ohi zaio gizartean eta bizirik mantentzeak pena merezi ote duen ere galdetzen da.

Batzuen aldetik ukatu nahi den arren, euskarak badu bere errealitatea ordea. Gu bagara, euskaraz bizi gera eta hala bizitzen jarraitu nahi dugu. Garelako izaten jarraitu nahi dugu, bada errealitate bat eta hori gorde nahi dugu. Gure zergatia ez da arrazoian oinarritzen, motibazioan baizik, borondatezkoa da, baina badu errealitatea. Euskararen berreskurapenarekin euskararen errealitate hori sendotu nahi dugu bere bizirau-penari eutsi ahal izateko.

7. ASKATASUNAREN AUZIA: HERRI BATEN HELBURU KOLEKTIBOAK ETA GIZABANAKOEN ESKUBIDE INDIVIDUALAK

Gizarte batek helburutzat izan dezake hizkuntza gutxiengotu bat gordezea. Arazoa sortzen da herri borondate hori onartzen ez dutenekin. Iritzi kritiko asko agertu izan dira helburu kolektibo horrek, hizkuntza hori aukeratzen ez dituztenen eskubideak urratzen dituela esanez. Talde eskubideak beraz, eskubide indibidualekin gatazkan aurkitzen dira helburu kolektibo hori ez bada guztien artean ontzat ematen.

Justizia administrazioa euskalduntzearen inguruan, auzia ematen da euskara ikasi nahi ez duten epaileen kasuan. Zenbait epaileren ustez Euskal Autonomi Erkidegoan epaileentzat euskara meritu izan beharko luke, borondatezko aukera bat, baina inola ere ez beharizan edo baldintza bat, hau da derrigorrezkoa. Euskara jakitea epaile batentzat ez da beharrezko bere lana egiteko eta ezta premiazkoa ere.

Gizarte eleanitza sortzeko helburua beraz, ez dago erabat onartua gure gizartean, jarrera kontrajarriak daude eta zer ikusia dute herri asmo ezberdinekin. Ezadostasun eta auzi hauek eramangarri egiteko hitzarmenaren, akordioaren beharra daukagu. Baina bai batzuen aldetik, zein bes-teen aldetik, bakoitzaren eskubide pertsonala ezinbestekotzat defendatu nahi denean, akordiorako aukera guztiak oztopatzen dira.

Kultura ezberdinen ondarea gordeko bada, suntsitu beharrea, kultura ezberdinen arteko elkar ulermena beharrezkoa da. Eta kultura ezberdinen elkar ulermenerako, garrantzitsua da gizakien eta giza taldeen askatasun baldintzak ziurtatzea.

Aniztasunak hori bai, ahaleginak eskatzen ditu, jarrera arduratsua izatea bestearekiko. Bi kultura ezberdin elkarrekin bizi ahal izateko elkar-ri egokitu beharra. Gurean, Euskalerrian, jatorrizkoa ez den hizkuntza da hizkuntza nagusia. Jatorrizkoa den hizkuntzak bere nagusitasuna izateari uko egiten dio eta beste hizkuntza onartzen dugu guretzat, gaztela-

*Gizarte eleanitza
sortzeko helburua beraz,
ez dago erabat onartua
gure gizartean, jarrera
kontrajarriak daude eta
zer ikusia dute herri asmo
ezberdinekin.*

nia, geure egiten dugu bestea ere. Honek, gu aldarazi egiten gaitu. Baina zer gertatzen da ahulena den hizkuntzarekin, euskararekin? jatorrizkoa izanda ere, bizirauteko zailtasunak dituen hizkuntzarekin?

Gurea bezalako gizarte eleanitzean —jatorrizkoena den hizkuntzak erabilera ahulena izanik—, gizartekideon jarrera etikoa ezin besteko baldintza da. Hizkuntza anitzen elkarbizitza eta hizkuntza gutxiengotuaren etorkizuna ere, ziurtatuko badira, zera eskatzen du; hiztun ezberdinen askatasuna errespetatzea. Hau gertatuko bada berriz, besteen hizkuntza ezagutu eta bere garapena onartu beharra dago.

Elkarbizitarako jarrera etiko hau mantentzen ez denean kritika egin ahal izateko eta joera ez egokiak ikusgarri egin eta zuzendu ahal daitezen ahalegintzeko, garrantzitsua litzateke, euskararen, eta hizkuntza ezberdinen, inguruko eztabaida publikoaren azterketak sistematikoki egite jarraitzea. Lan honetan egiten den proposamen metodologikoa eredu bat izan daiteke helburu horretarako.■

ESKERTZAK

Eskertu beharrean nago, lan hau egin ahal izateko EUROISA S.A.ko lagunek emandako aukera, bai prentsako artikuluen datu basea erabilgarri egiteko, zein berauen azterketa egiteko baliabide informatiboak eskuagarri ipini dizkidatelako.

ERREFERENTZIAK

- “Ethnologue”(14.edizioa) <http://www.ethnologue.com/14/web.asp>
UNESCO. “Atlas on endangered languages” http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=16548&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
- EUSKO JAURLARITZA(2009). *IV Mapa Soziolingüistikoa*. Kultura Saila. HPS. Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.Vitoria-Gasteiz.
- LARRAÑAGA, N. (1996). *Euskalerriko gaztetxoek euskararekiko dituzten jarrerak eta beren eragina euskara ikasi eta erabiltzean*. Tesi Doktorala, Deustuko Unibertsitatea, Bilbo.
- SKUTNABB-KANGAS T. (2002) Munduko Hizkuntza Politiken Kongresua. Bartzelona.
- EUSKO JAURLARITZA(2002) *EAEko hizkuntza gaitasuna eta asmoak*. Kultura Saila. HPS. Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.Vitoria-Gasteiz.
- EUSKO JAURLARITZA (2001). *Euskararen jarraipena III: “Euskararen egoerari buruzko adierazleak, adinaren arabera”* EAE.
- GARMENDIA F., LARRAÑAGA N.y BUENETXEA E.: “Política y valores en la sociedad vasca” in: ELZO J. y otros: *Los valores en la CAV y*

Navarra. Su evolución en los años 1990-95. Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco, Vitoria-Gasteiz, 1996.

LARRAÑAGA N. eta GARMENDIA F.: "Euskara hizpide gaztetxoan idazlanetan (1991,1999) eta inguruko prentsan (1993-2003) edukiak aztertzen eta alderatzen. VI.EUSKAL SOZIOLOGIA KONGRESUA. Aktak, Bilbo, 2004.

Forum "Voces" erakusketa (2004). Erakusketaren bertsio birtuala:
http://www.aprendemas.com/Noticias/html/N457_F23052004.HTML